

**การจัดการและการใช้ประโยชน์จากป่าบึงป่าทาม บึงชีหลง
ตำบลโพนงาม อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดมหาสารคาม**
**Management and Uses of Freshwater Swamp Forest at Bung Chi-Long
in Phonngam Sub-district, Kosumphisai District, Maha Sarakham Province.**

ชมภู เทนือศรี¹ ดร. นุกูล กุดแถลง²
Chompoo Neusri¹ and Dr.Nukul Kudthalaeng²

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการใช้ประโยชน์ป่าบึงป่าทาม บึงชีหลง 2) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าบึงป่าทาม และ 3) ศึกษาแนวทางในการจัดการป่าบึงป่าทาม กลุ่มตัวอย่างได้แก่ประชาชน จำนวน 326 คน เครื่องมือในการวิจัยได้แก่แบบสอบถาม

ผลการศึกษาพบว่า

- 1) การใช้ประโยชน์จากป่าบึงชีหลงของประชาชนส่วนใหญ่ใช้ประโยชน์หลายด้านทั้งเป็นแหล่งอาหาร แหล่งสมุนไพร เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ ปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ แหล่งเรียนรู้ รวมถึงการประกอบพิธีกรรม
- 2) ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการป่าบึงป่าทาม บึงชีหลง อยู่ในระดับปานกลาง (=3.00)
- 3) การจัดเสวนากลุ่มประชาชนได้เสนอให้มีกฎระเบียบในการใช้ประโยชน์จากป่า ให้หน่วยงานภาครัฐเข้ามาช่วยสนับสนุนงบประมาณในการจัดการร่วมกันอนุรักษ์พื้นที่ป่าบึงชีหลง และใช้ความเชื่อทางวัฒนธรรม ปู่ตาเข้ามาช่วยในการจัดการอีกทางหนึ่ง

คำสำคัญ : การใช้ประโยชน์ป่าบึงป่าทาม การจัดการป่าบึงป่าทาม

Abstract

This research aims to 1) study the uses of Freshwater Swamp Forest at Bung Chi-Long 2) study the communities participation in management of the Freshwater Swamp Forest, and 3) study the guidelines for managing Freshwater Swamp Forest at Bung Chi-Long by the sample consisted of 326 persons and the questionnaires and discussion as a means for collecting data.

Findings were as follows:

- 1) The community uses the Swamp Forest at Bung Chi-Long, various aspects such as a source of food, medicinal plants, recreation sites, animal feeding sources, learning sources, including the folk ritual place.

¹ อาจารย์สาขาวิชาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

² อาจารย์ ดร. สาขาวิชาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

2) The community people participation in management of Freshwater Swamp Forest at Bung Chi-Long of citizens at moderate level ($\bar{x} = 3.00$).

3) Seminar people gave these suggestions: taking some regulations for the uses of the forest, supporting budget from government for joint management of forest conservation and uses of local beliefs of cultural forest to manage the forest.

Keywords: Uses Freshwater Swamp Forest, Management Freshwater Swamp Forest

บทนำ

ป่า บุง ป่า ทาม (Flood Plain Vegetations, Freshwater Swamp Forest) เป็นพรรณไม้ที่ขึ้นบริเวณริมแม่น้ำหรือบริเวณที่น้ำท่วมถึง (Flood Plain) ประกอบด้วยสังคมพืชหลากหลายชนิดส่วนใหญ่เป็นไม้พุ่มที่ทนต่อสภาพน้ำท่วมหรือน้ำแช่ขังได้ดี กลุ่มน้ำต่างๆ ในภาคอีสานมีป่าบุงป่าทามอยู่ประมาณ 600,000 ไร่ ป่าบุงป่าทามเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางชีวภาพเฉพาะตัวมีพืชและสัตว์ที่ชาวบ้านค้นพบพอให้หาอยู่หากินได้ มีความสำคัญต่อวิถีชีวิตชุมชนที่อาศัยในพื้นที่ใกล้เคียง ประชาชนได้อาศัยพรรณไม้หลายชนิดเป็นอาหารและยารักษาโรค ไม้พิน ถ่าน ไม้ไผ่สอยชุมชน ยาสมุนไพร นอกจากนี้พรรณไม้เหล่านี้ยังมีความสำคัญต่อระบบนิเวศแหล่งน้ำ ช่วยป้องกันการพังทลายของตลิ่งและยังเป็นตัวดักตะกอนที่เกิดจากการพัดพาของน้ำที่ไหลลงสู่แหล่งน้ำได้อย่างดีอีกด้วย

องค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์งาม อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดมหาสารคาม มีพื้นที่ที่ติดกับลำน้ำชีจึงทำให้มีทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญหลายแหล่งโดยเฉพาะทรัพยากรป่าไม้ องค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์งามมีพื้นที่ป่าไม้ในเขตสาธารณะจำนวน 2 แปลง ที่คงสภาพป่าชุมชนเนื้อที่ประมาณ 1,500 ไร่ ได้แก่ บุงชีหลงบ้านม่วงใหญ่ และโข้งหนองเต่า บ้านหนองขนวน ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ได้ทำการศึกษাপ่าบุงป่าทาม บุงชี

หลงบ้านม่วงใหญ่ ที่มีพื้นที่ประมาณ 200 ไร่ ซึ่งมีความหลากหลายของพรรณพืชป่าบุงป่าทามเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ยังเป็นที่อยู่อาศัยของลิงชนสีทองเป็นจำนวนมาก

การศึกษาการจัดการและการใช้ประโยชน์ป่าบุงป่าทาม นอกจากจะทำให้ทราบถึงการใช้ประโยชน์และความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับป่าบุงป่าทามแล้ว ผลจากการศึกษายังสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการอนุรักษ์ป่าบุงป่าทามให้ยั่งยืนถาวรตลอดไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการใช้ประโยชน์ป่าบุงป่าทาม บุงชีหลง ตำบลโพธิ์งาม อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดมหาสารคาม
2. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าบุงป่าทาม
3. เพื่อศึกษาแนวทางในการจัดการป่าบุงป่าทาม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน บุงชีหลง ตำบลโพธิ์งาม อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดมหาสารคาม

วิธีการวิจัย

วิธีการวิจัยการจัดการและใช้ประโยชน์ป่าบุงป่าทาม มีขั้นตอน ดังนี้

1. การเก็บข้อมูลสภาพปัญหาของประชาชนในพื้นที่ศึกษาโดยใช้แบบสอบถาม
2. ศึกษาการใช้ประโยชน์ของพรรณไม้ในป่าบุงป่าทามชีหลง ตำบลโพธิ์งาม อำเภอกุสุมาลย์

พิสัย จังหวัดมหาสารคาม โดยการสัมภาษณ์จาก
ประชาชนชาวบ้านร่วมกับการใช้แบบสอบถามของ
การใช้ประโยชน์พรรณไม้ และประโยชน์อื่นๆ ที่
ประชาชนเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าบุงป่าทาม

3. จัดเวทีชาวบ้านชี้แจงวัตถุประสงค์
โครงการวิจัยเพื่อหาแนวทางร่วมกันในการจัดการ
ป่าบุงป่าทามของประชาชนในท้องถิ่นเพื่อให้เกิด
ประโยชน์สูงสุดและมีความอย่างยั่งยืนตลอดไป

1) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการศึกษา คือ ประชาชน
ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลโพธิ์งาม อำเภอกุสุมาลย์
จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 12 หมู่บ้าน จำนวน
1,756 ครัวเรือน (องค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์
งาม, 2555)

กลุ่มตัวอย่าง ได้จากการคำนวณกลุ่ม
ตัวอย่างตามสูตรของยามานะ ทาโร (บุญธรรม กิจ
ปรีดาปริสสุทธิ์, 2546)

จากการคำนวณ ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน
326 คน

การหาสัดส่วนกลุ่มตัวอย่าง

เพื่อให้มีการกระจายกลุ่มตัวอย่าง
คณะผู้วิจัยจึงได้หาสัดส่วนกลุ่มตัวอย่างสำหรับการ
กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างในแต่ละหมู่บ้านมาก
น้อยตามสัดส่วนร้อยละของจำนวนประชากร 12
หมู่บ้าน และใช้การเลือกแบบโควตา

2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูล

1. เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถาม
แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบ
แบบสอบถามเป็นแบบเลือกตอบ (Check List)
ประกอบด้วย 8 ข้อคำถาม เกี่ยวกับ เพศ อายุ
ศาสนา ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ภูมิสำเนา
เดิม

ส่วนที่ 2 การใช้ประโยชน์จากป่าบุง
ป่าบุงป่าทามบุงชีหลง ตำบลโพธิ์งาม อำเภอกุสุมา
ลย์ จังหวัดมหาสารคาม เป็นแบบสอบถามเป็น
เลือกตอบ

ส่วนที่ 3 การมีส่วนร่วมของ
ประชาชนในการจัดการป่าบุงป่าทามบุงชีหลง
ตำบลโพธิ์งาม อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัด
มหาสารคาม แบบสอบถามเป็นมาตราส่วน
ประมาณค่า (Rating Scale) ตรวจสอบให้คะแนนการ
ตอบ ดังนี้ระดับการมีส่วนร่วม มากที่สุด มาก ปาน
กลาง น้อย และน้อยที่สุด กำหนดให้ 5 4 3 2 1
คะแนน ตามลำดับ และกำหนดเกณฑ์การแปล
ความหมายค่าเฉลี่ย

ค่าเฉลี่ย 4.51-5.00 หมายถึง มีส่วนร่วมในระดับ
มากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51-4.50 หมายถึง มีส่วนร่วมในระดับ
มาก

ค่าเฉลี่ย 2.51-3.50 หมายถึง มีส่วนร่วมในระดับ
ปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51-2.50 หมายถึง มีส่วนร่วมในระดับ
น้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00-1.50 หมายถึง มีส่วนร่วมในระดับ
น้อยที่สุด

ส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะในการจัดการป่าบุงป่า
ทามบุงชีหลง ตำบลโพธิ์งาม อำเภอกุสุมาลย์
จังหวัดมหาสารคาม

2.2 การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้คณะผู้วิจัยใช้
แบบสอบถาม (Questionnaires) คณะผู้วิจัยได้
ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
กับเรื่องที่ทำการศึกษา และได้สร้างแบบสอบถาม
เพื่อเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมี
ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือวิจัย ดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร บทความ ผลงานวิจัย ที่เกี่ยวข้อง เพื่อหาแนวทางในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2. สร้างเครื่องมือ ตามเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและตรวจสอบความถูกต้อง

3. นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try Out) จำนวน 40 ชุด ที่บ้านกอก ตำบลหนองบัว อำเภอกอสมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม เป็นหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำชีและมีพื้นที่ป่าบุงป่าทาม ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง แล้วนำมาทำการวิเคราะห์หาคุณภาพของแบบสอบถามโดยนำส่วนที่เป็นมาตราส่วนประมาณค่ามาหาค่าอำนาจจำแนกรายข้อโดยใช้ค่าสถิติ t-test และเลือกเอาข้อที่มีค่า t ตั้งแต่ 1.7 ขึ้นไป มาใช้เป็นข้อคำถามในแบบสอบถาม

4. วิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับโดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach, 1970, อ้างถึงใน บุญชม ศรีสะอาด, 2545) ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาดังกล่าวตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป แสดงว่า แบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่นสามารถนำไปใช้ได้ ในการนำไปใช้ครั้งนี้แบบสอบถามทั้งฉบับมีค่าความเชื่อมั่น 0.73 ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นสูง สามารถนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างได้

5. นำแบบสอบถามที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไขแล้ว มาตรวจสอบก่อนพิมพ์ เพื่อใช้เป็นแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์แล้วนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยต่อไป

3) การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล คณะผู้วิจัยและผู้ช่วยนักวิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูล รวบรวมแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง แล้วดำเนินการตามขั้นตอนต่อไป

4) การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาแล้วนำมาจัดหมวดหมู่และบันทึกคะแนนแต่ละข้อแต่ละคนลงในแบบรหัส (Coding Form) หลังจากนั้นจึงนำไปวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทางสถิติในลักษณะต่างๆ ดังนี้

1) การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Method) เพื่ออธิบายข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง แนวคิดและข้อเสนอแนะของกลุ่มตัวอย่าง สถิติที่ใช้คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ใช้วิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามส่วนที่ 1 และ 2

2) การวิเคราะห์การมีส่วนร่วมในการจัดการป่าบุงป่าทามบุงชีหลง ตำบลโพนงาม อำเภอกอสมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม ใช้ค่าเฉลี่ย

3) วิเคราะห์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าบุงป่าทามบุงชีหลง ตำบลโพนงาม อำเภอกอสมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม และข้อเสนอแนะ โดยการอ่านวิเคราะห์เนื้อหา สรุปบรรยาย

5) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ใช้สถิติ ดังนี้

5.1 สถิติที่ใช้ตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถาม คือ

1) การหาค่าอำนาจจำแนกของแบบสอบถามรายข้อ

2) การหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามใช้สัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach)

5.2 สถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และร้อยละ

ผลการศึกษา

1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่าเป็นเพศหญิง จำนวน 181 คน คิดเป็นร้อยละ 55.52 มีอายุมากกว่า 50 ปี จำนวน 193 คน คิดเป็นร้อยละ 59.20 นับถือศาสนาพุทธทั้งหมด 326 คน คิดเป็นร้อยละ 100 มีการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา จำนวน 223 คน คิดเป็นร้อยละ 71.47 รองลงมาคือระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 59 คน คิดเป็นร้อยละ 18.10 มีอาชีพเกษตรกร จำนวน 279 คน คิดเป็นร้อยละ 85.58 มีรายได้ของครัวเรือนเฉลี่ยต่อปี 200,000 บาทขึ้นไป จำนวน 102 คน คิดเป็นร้อยละ 31.29 รองลงมาคือช่วง 100,001-150,000 บาท จำนวน 47 คน คิดเป็นร้อยละ 14.42 เป็นคนที่มิถุนีลำนาดำเดิมอยู่ในตำบลโพนงาม อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 281 คน คิดเป็นร้อยละ 86.20

2) การใช้ประโยชน์ป่าบุงป่าทาม พบว่ามีที่เคยใช้ประโยชน์จากป่าบุงป่าทาม จำนวน 305 คน คิดเป็นร้อยละ 93.56 โดยใช้ประโยชน์ทุกวัน จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 6.75 เคยใช้ประโยชน์ เพื่อหาอาหาร จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 6.44 และใช้ประโยชน์มากกว่า 1 อย่าง จำนวน 284 คน คิดเป็นร้อยละ 87.12 โดยใช้ประโยชน์ทั้งหา ล่าสัตว์ ปลูกพืช นำสัตว์เข้าไปเลี้ยง เก็บไม้/พื้ เก็บสมุนไพร พักผ่อนหย่อนใจ ประกอบพิธีกรรมในป่า (เช่น เผาศพ บวชป่า บูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นต้น) โดยภาพรวมประชาชนเห็นว่าประโยชน์จากป่าบุงป่าทาม บุงชีหลง ตำบลโพนงาม อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคามให้ประโยชน์มากที่สุด คือ เป็นแหล่งอาหาร จำนวน 203 คน คิดเป็นร้อยละ 62.67 ยารักษาโรค จำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 10.43 ช่วยให้ฝนตกตามฤดูกาล จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 3.37 เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ จำนวน 26 คน คิด

เป็นร้อยละ 7.98 สร้างความชุ่มชื้นแก่ชุมชน จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 4.60 ให้ทัศนียภาพที่สวยงาม จำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 11.35

3) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าบุงป่าทาม พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการป่าบุงป่าทาม โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง (=3.00) โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดได้แก่ ถ้ามีกิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าบุงป่าทาม เช่น การบวชป่า ท่านจะเข้าร่วมกิจกรรม (=3.62) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยต่ำ 3 อันดับดังนี้ เมื่อท่านพบเห็นคนบุกรุกหรือทำลายป่าบุงป่าทาม ท่านจะห้ามปรามและกล่าวตักเตือน (=2.18) ได้เข้าร่วมประชุมและเสนอ ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการป่าบุงป่าทาม (=2.65) และการเคยดูแลรักษาต้นไม้หลังการปลูกเสร็จแล้ว (=3.69)

4) ข้อเสนอแนะ จากการสรุปข้อมูลจากแบบสอบถามข้อเสนอแนะที่ประชาชนได้ให้ไว้มีดังนี้

อยากให้มึงบประมาณมาช่วยสนับสนุนในการพัฒนา และบุคลากรมาช่วย อยากให้ปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าบุงป่าทาม ควรทำถนนใหม่ และทำถนนรอบบริเวณป่าบุงควรพัฒนาพื้นที่ป่าบุงให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว อยากให้มีการอนุรักษ์ที่ดีกว่านี้ ควรปลูกป่าเพิ่ม คณะกรรมการหมู่บ้าน ต้องมีความโปร่งใส ไม่ทุจริตกับงบประมาณที่ได้มา อยากให้มีการอนุรักษ์สภาพป่าให้คงเดิมมากที่สุด และอยากให้มีการดูแลป้องกันสัตว์ป่าให้มากกว่านี้

5) แนวทางในการจัดการป่าบุงป่าทาม จากการจัดกลุ่มเสวนามีกลุ่มผู้เข้าร่วมเสวนาได้แก่ ประชาชนชาวบ้าน ผู้นำชุมชน บุคลากรทางการศึกษาและนักเรียนจากโรงเรียนบ้านม่วงใหญ่ ตำบลโพนงาม อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม เพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างยั่งยืน ผู้เข้าร่วมเสวนาได้สรุปปัญหาที่สำคัญ คือ 1) ลิงที่

อาศัยอยู่ในป่าบุงชีหลง มีอาหารไม่เพียงพอ เนื่องจากมีจำนวนประชากรของลิงเพิ่มจำนวนมากขึ้น จึงทำให้ลิงไปขโมยอาหารจากชุมชน รวมทั้งผลิตผลทางการเกษตรที่อยู่ใกล้เคียงบุงชีหลง 2) การพึ่งพิงหลายของตลิงแม่น้ำชีบริเวณบุงชีหลง ทำให้พื้นที่ลดลง เนื่องจากการกัดเซาะของน้ำในฤดูน้ำหลากและการปล่อยน้ำของเขื่อนกั้นน้ำชี 3) ปัญหาที่สำคัญคือ คนรุ่นใหม่ไม่มีการสืบทอดความรู้จากปราชญ์ชาวบ้านรุ่นเก่า และจากการจัดกลุ่มเสวนา และจากข้อเสนอแนะจากแบบสอบถามประชาชนได้เสนอแนะเพื่อการอนุรักษ์ป่าบุงชีหลง ดังนี้ 1) การใช้กฎระเบียบข้อบังคับของชุมชนที่ร่วมจัดทำให้เคร่งครัดและอนุรักษ์ประเพณี ความเชื่อที่มีต่อเจ้าปู่ลือที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือและปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด โดยจะมีการทำบุญทุกวันพุธทุกสัปดาห์เพื่อแก้บนของชาวบ้านที่ได้บนเอาไว้ 2) ให้มีการปลูกป่าเพื่อเพิ่มอาหารให้แก่ลิงให้เพียงพอ 3) ส่งเสริมให้ป่าบุงชีหลงเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยการสร้างเส้นทางศึกษาธรรมชาติให้เกิดขึ้นซึ่งจะทำให้ประชาชนในชุมชนเห็นคุณค่าและร่วมกันอนุรักษ์ป่าบุงชีหลงให้ยั่งยืนต่อไป

อภิปรายผลการศึกษา

1) การใช้ประโยชน์จากป่าบุงป่าทาม
ประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกร การศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา สอดคล้องกับผลการศึกษาของ อนุชา เพียรชนะ (2550) ได้ พบว่า ประชาชนในกลุ่มน้าย้อยลำเซบาย ส่วนใหญ่มีอาชีพหลักในการทำนาทำไร่ จากการศึกษาการใช้ประโยชน์จากป่าบุงชีหลง ตำบลโพนงาม อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดมหาสารคาม พบว่า ประชาชนได้เข้าไปใช้ประโยชน์โดยภาพรวมพบว่า การใช้ประโยชน์มากที่สุด คือ แหล่งอาหาร รองลงมาได้แก่ ยารักษาโรค ทำฟืน/เผาถ่าน ตามลำดับ ซึ่ง

สอดคล้องกับอนุชา เพียรชนะ (2550) ที่ได้ศึกษาการจัดการจัดการน้ำแบบผสมผสาน กรณีศึกษา กลุ่มน้าย้อยลำเซบาย พบว่า ประชาชนในพื้นที่ลุ่มน้ำมีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติส่วนมากเป็นการเก็บหาของป่าและไม้ฟืนและการใช้ประโยชน์ในครัวเรือนเป็นส่วนใหญ่ เช่นเดียวกันกับผลการศึกษาของ ประสิทธิ์คุณรัตน์ (2545) ที่พบว่าสภาพแวดล้อมและการใช้ประโยชน์ของป่าบุงป่าทามที่มีต่อครอบครัวมากที่สุด เรียงลำดับ ดังนี้ ไม้ฟืน ร้อยละ 41.75 ใช้เลี้ยงสัตว์ ร้อยละ 30.09 หาอาหาร ร้อยละ 19.41 และมีประโยชน์ในการทำไร่ทำสวนร้อยละ 8.74 ทั้งนี้ เนื่องมาจากป่าบุงป่าทามครอบคลุมพื้นที่มากกว่าป่าพรณไม้ริมฝั่งแม่น้ำ จึงทำให้ลักษณะการใช้ประโยชน์อาจจะแตกต่างกันได้

2) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าบุงป่าทาม จากการศึกษาพบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการป่าบุงป่าทามโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนใหญ่จะเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ เช่น การบวชป่า ส่วนที่ประชาชนมีส่วนร่วมน้อย ได้แก่ เมื่อเห็นคนบุกรุกหรือทำลายป่าทามจะห้ามปรามและกล่าวตักเตือน และการเข้าร่วมประชุม และเสนอข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการป่าบุงชีหลงและการเคยดูแลรักษาต้นไม้หลังการปลูกเสร็จแล้ว สอดคล้องกับผลการศึกษาของนุกูล กุดถลอง และคณะ (2554ก) พบว่าประชาชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก โดยมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรลุ่มน้ำชีในการอุปโภคบริโภคของชุมชนและการปฏิบัติตามกฎของท้องถิ่นในเรื่องการดูแลรักษาแหล่งน้ำมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับ อีระพงษ์ สิทธิโคตร (2550) พบว่า ปัญหาโดยรวมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในกลุ่มน้ำสงคราม ขาดการมี

ส่วนร่วมของชุมชน กิจกรรมการอนุรักษ์ของชุมชน
ท้องถิ่นในการอนุรักษ์ป่าบุ่งป่าทาม

3) การจัดการป่าบุ่งป่าทาม จากการ
จัดเสวนากลุ่มประชาชนได้เสนอให้มีกฎระเบียบใน
การใช้ประโยชน์จากป่า ให้หน่วยงานภาครัฐเข้ามา
ช่วยสนับสนุนงบประมาณในการจัดการร่วมกัน
อนุรักษ์พื้นที่ป่าบุ่งชีหลง และใช้ความเชื่อทางด้าน
ดอนปู่ตาเข้าร่วมในการจัดการอีกทางหนึ่ง
สอดคล้องกับผลการศึกษาของ นกุล กุดแกลง
และคณะ (2554ก) พบว่า แนวทางในการจัดการ
ระบบนิเวศริมฝั่งแม่น้ำชี มีดังนี้ ประชาชนต้อง
ร่วมกันอนุรักษ์หวงแหนทรัพยากรธรรมชาติ ปลูก
ป่าทดแทนในที่สาธารณะ คูหนองและตามคันนา
ทำเขื่อนป้องกันตลิ่งแม่น้ำชี เพื่อป้องกันการกัด
เซาะของน้ำ ธรรมชาติประชาชนสัมพันธ์ในการอนุรักษ์
ทรัพยากรธรรมชาติ และออกกฎ ระเบียบของ

ชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ
เช่นเดียวกับผลการศึกษาของ นกุล และคณะ
(2554ข) พบว่า การอนุรักษ์ทรัพยากรในพื้นที่ลุ่ม
น้ำชีของตำบลหนองบัว อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัด
มหาสารคาม จะไม่มีระเบียบกฎหมายการใช้ที่
เป็นลายลักษณ์อักษรชัดเจนจะเป็นไปตาม
ประเพณีดั้งเดิม โดยอาศัยความเชื่อที่มีมาช้านาน
ที่เชื่อว่าดอนปู่ตาเป็นที่อยู่ของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ จึงทำ
ให้ประชาชนไม่กล้าที่จะเข้าไปตัดไม้ทำลายป่าจึง
ทำให้เป็นพื้นที่ป่าไม้ นอกจากนี้ประชาชน ยัง
ช่วยกันปลูกป่าในวันสำคัญ เช่น วันแม่ ชาวบ้าน
จะมีการปลูกต้นไม้ในบริเวณป่าช้าเก่าของหมู่บ้าน
แสดงให้เห็นว่าประชาชนในเห็นความสำคัญของ
การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นตัวเอง
ให้คงอยู่ตลอดไป

เอกสารอ้างอิง

- ธีระพงษ์ สิริโคตร. (2550). แนวทางการอนุรักษ์และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในกลุ่มน้ำสงคราม :
กรณีศึกษาบทบาทขององค์กรภาครัฐและชุมชนท้องถิ่น อำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนคร.
วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม.
- นกุล กุดแกลง และคณะ. (2554ก). การศึกษานิเวศวิทยาลุ่มน้ำโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ในลุ่มน้ำชี
ตำบลหนองบัว อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม เพื่อการจัดการลุ่มน้ำอย่างยั่งยืน. คณะ
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- _____. (2554ข). นิเวศวิทยาและความหลากหลายทางชีวภาพของพรรณไม้ตามแนวชายฝั่งแม่น้ำชี
จังหวัดมหาสารคาม เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการแบบมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์อย่างยั่งยืน.
คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. (2546). สถิติวิเคราะห์เพื่อการวิจัย. กรุงเทพฯ : จามจุรีโปรดักท์.
- ประสิทธิ์ คุณรัตน์ และคณะ. (2545). การศึกษาสภาพสิ่งแวดล้อมการใช้ประโยชน์ของป่าบุ่งป่าทาม
บริเวณลุ่มแม่น้ำดอนกลาง. องค์การบริหารวิเทศกิจแห่งประเทศแคนาดา (CIDA) และสถาบันวิจัย
และพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

- องค์การบริหารส่วนตำบลโพนงาม. (2555). **โครงการสำรวจความพึงพอใจขององค์การบริหารส่วนตำบลโพนงาม อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม ประจำปีงบประมาณ 2555**. มหาสารคาม : องค์การบริหารส่วนตำบลโพนงาม.
- อนุชา เพียรชนะ . (2550). **การบริหารจัดการน้ำแบบผสมผสานกรณีศึกษาลุ่มน้ำย่อยลำเซบาย**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.